

Försvarsdepartementet

103 33 Stockholm

## Remissvar

### **Plikten kallar! – En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6)**

Saco har beretts tillfälle att lämna synpunkter på betänkandet Plikten kallar!, och har följande synpunkter.

### **Sammanfattande synpunkter**

Utredningen har kartlagt behoven av personalförstärkning vid höjd beredskap och analyserat hur de kan tillgodoses. Utredningen har också sett över regelverket för personalförsörjningen. Arbetet som utredningen gjort är omfattande, samtidigt som mycket på detta område fortfarande återstår.

Saco tillstyrker i allt väsentligt utredningens förslag. Det är bra att befintlig personal ska utgöra grunden för personalförsörjningen vid höjd beredskap och det är bra att nu aktivera civilplikten brett, eftersom det underlättar beredskapsarbetet. Viss flexibilitet behövs dock för arbetstagare när det gäller tidpunkten för övningar och repetitionsutbildningar, och kompensation är nödvändig för inkomstbortfall och andra kostnader som drabbar arbetstagare.

Det finns behov att kunna bemanna civilförsvaret med hjälp av frivilliga avtal, men s.k. vilande anställningsavtal behöver utredas mer. Saco tillstyrker i övrigt utredningens förslag och bedömningar när det gäller tydligare regler om den allmänna tjänsteplikten.

Saco tillstyrker också att man inrättar en särskild funktion för personalförsörjningen. Förtydligande behövs om vad som är totalförsvarsviktig verksamhet. Fackliga organisationer är en del av totalförsvaret och behöver ingå i beredskapsplaneringen.

Utredningen föreslår att krigsplaceringar bara ska göras för civilpliktiga och försvarspliktiga och att beredskapsregistrering ska göras för bemanning med extern personal. Saco har förståelse för att utredningen föreslår begrepp och förfaranden som bättre speglar de olika rättsverkningarna av en registrering, men det är olyckligt när ansvariga myndigheter har olika uppfattningar i en så central fråga som krigsplaceringar. Regeringen behöver sätta ned foten snarast för att man ska kunna gå vidare i planeringen.

## Synpunkter i särskilda delar

### Utgångspunkter för personalförsörjningen

Saco ser positivt på att den grundläggande principen för personalförsörjningen av det civila försvaret alltjämt ska vara att befintliga arbetstagare och uppdragstagare bemannar det civila försvaret, vid behov med stöd av allmän tjänsteplikt. Plikt – både civilplikt och allmän tjänsteplikt – inskränker enskildas fri- och rättigheter och Saco delar utredningens uppfattning att detta bör användas först när andra möjligheter till personalförstärkningar inte är tillräckliga. Nyrekrytering och omplacering av personal bör vara huvudingången.

Saco tillstyrker de kriterier utredningen har ställt upp för att civilplikt ska bli aktuellt. Som utredningen också konstaterat, är det viktigt att civilplikt inte används för att lösa personalbrist som finns redan i fredstid.

### Bred aktivering av civilplikten

Saco tillstyrker förslaget om att regeringen nu ska aktivera civilplikten brett. Detta är nödvändigt bl.a. för att utbildningar ska kunna komma i gång efter mönstring, men också vid behov efter annan utredning.

Det är också angeläget att övningar kan genomföras inom en snar framtid med tanke på det säkerhetspolitiska läget. Viss flexibilitet behövs dock för arbetstagare när det gäller tidpunkten för övningar och repetitionsutbildningar. Hänsyn behöver t.ex. tas till föräldraledighet och studier på så sätt att det i vissa fall går att skjuta på en övning. Kompensation är också nödvändig för inkomstbortfall och andra kostnader som drabbar arbetstagare som övar eller genomgår utbildningar. Den ersättning som utgår nu är långt från full kompensation. Att människor inte tappar mycket ekonomiskt på att tjänstgöra i totalförsvaret är viktigt för försvarsviljan.

Utredningen föreslår också att ansvariga myndigheter ska fortsätta utreda om civilplikt ska införas på ytterligare områden och att de då ska samråda med viktiga aktörer. Saco vill påminna om att arbetstagarorganisationer är sådana aktörer som kan bidra i detta arbete. Som Fysioterapeuterna och Sveriges Arbetsterapeuter anför, bistår gärna förbunden Socialstyrelsen med kunskap och erfarenheter inom hälso- och sjukvårdsområdet. Kyrkans Akademikerförbund pekar på att civilplikten på området begravningsverksamhet behöver utredas mer, och att även borttagandet av civilplikten för själavård och sociala insatser kan få oönskade konsekvenser.

## **Tydligare regler för civilförsvarets personalförsörjning**

### *Krigsplacering och beredskapsregistrering*

Utredningen har föreslagit att krigsplaceringar bara ska göras för civilpliktiga och försvarspliktiga och att beredskapsregistrering ska göras för bemanning med extern personal. Samtliga registreringar ska göras hos Pliktverket, och avsikten är att eventuella konkurrenssituationer om personal då kan framkomma vid ansökan om registrering. Enligt utredningens huvudförslag ska arbetsgivare inte registrera den vanliga personalen som ska ingå i krigsorganisationen, vilket kan ske nu. Utredningen har dock skissat på alternativ till sitt huvudförslag.

Saco har förståelse för att utredningen föreslår begrepp och förfaranden som bättre speglar de olika rättsverkningarna av en registrering, och kan instämma i att det nu finns en hel del missuppfattningar om vad en krigsplacering innebär. Av de särskilda yttrandena framgår dock att Pliktverket, Försvarsmakten och Arbetsförmedlingen inte instämmer i utredningens förslag. Saco anser att det är olyckligt när ansvariga myndigheter har olika uppfattningar i en så central fråga som krigsplaceringar. Regeringen behöver därför sätta ned foten snarast för att alla som behöver ha en krigsorganisation ska kunna gå vidare med sin planering. Stor tydlighet behövs, och det är möjligt att det är nödvändigt med en lagreglering, inte bara förordningsändringar.

För det fall regeringen inte ansluter sig till utredningens förslag, vill Saco framhålla att som framgår av lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen, har fackliga organisationer en viktig roll att spela i beredskapsarbetet. Att kunna överlägga med totalförsvarsmyndigheter, träffa kollektivavtal under höjd beredskap och att ha informationskanaler ut till arbetstagare på arbetsplatsen kräver bemanning. En ansvarig myndighet behöver i så fall utses för att arbetstagarorganisationer ska kunna krigsplacera personal.

### *Frivilliga avtal*

Saco instämmer i utredningens bedömning att det finns behov att också kunna bemanna civilförsvaret med hjälp av frivilliga avtal. Utredningen för ett resonemang om att s.k. vilande anställningsavtal kan vara en del i detta. Att ingå anställningsavtal där man anger arbetsuppgifter som kanske ligger långt fram i tiden och därmed riskerar förändras, är dock inte helt enkelt. Saco är inte helt emot att vilande anställningsavtal kan

komma till användning men anser att konsekvenserna behöver analyseras mer innan det kan rekommenderas.

### **Särskild funktion för personalförsörjningen**

Saco tillstyrker också att man inrättar en särskild funktion för personalförsörjningen. Som anförts ovan är fackliga organisationer en del av totalförsvaret och har perspektiv och kunskaper som är viktiga att få in. Saco bidrar därför gärna i detta arbete.

Som utredningen anför pågår arbete på flera håll för att förtydliga vad som är totalförsvarsviktig verksamhet, vilket inte är samma som samhällsviktig verksamhet. Saco anser att detta arbete är mycket viktigt och centralt för att t.ex. beredskapsavtal ska kunna förhandlas. En ytterligare förutsättning för att de förhandlingarna ska kunna komma till stånd är att den arbetsrättsliga beredskapslagen kommer på plats.

Yttranden från Sveriges Arbetsterapeuter, Fysioterapeuterna och Kyrkans Akademikerförbund biläggs.

Med vänlig hälsning  
Sveriges Akademikers Centralorganisation

Lena Granqvist  
Samhällspolitisk chef

Helena Larsson  
Chefsjurist